

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд

**„В ТЪРСЕНЕ НА ПРИРОДНОСТ И АВТЕНТИЧНОСТ – НОВИТЕ
РЕЛИГИОЗНИ ДВИЖЕНИЯ КАТО КУЛТУРЕН ФЕНОМЕН**

с автор **ЗОРНИЦА ПЕТРОВА ПЕТРОВА**, редовен докторант
към катедра „История и теория на културата“ на СУ „Св. Климент Охридски“ по
професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за
културата (Културология – Теория на религиите)

от доц. д-р **Лъчезар Антонов**

Дисертационният труд на Зорница Петрова е с общ обем от 170 страници и е структуриран в увод, пет глави, заключение и библиография. Библиографията е релевантна на съдържанието на дисертацията и включва литературни и информационни източници на български, английски и френски език. Не съм установил наличието на заглавия, посочени в библиографията, които да не са използвани в текста.

Дисертацията е придружена от автореферат с обем от 31 стр., в който са представени основните моменти от дисертационния труд, авторската справка за научните приноси и публикациите на авторката по темата на дисертацията.

На страница 5 от своя автореферат дисертантката кратко, точно и ясно дефинира целта на своето изследване – да разгледа и анализира „четири нови религиозни движения в тяхната динамичност и фрагментираност в различни равнища от социокултурния живот“, а малко по-надолу в текста тя е представила и методологическия инструментариум, чрез които е решила да подходи към обекта на своето изследване. Считам, че методите, използвани от авторката са адекватно подбрани, удачно съчетани и допълващи се за успешно решаване на задачите на дисертационния труд.

Дисертацията на Зорница Петрова е посветена на темата за новите религиозни движения като феномен на Западната култура и трансформациите на религиозния опит в съвременния свят. Изследването ни предлага един научно обоснован и достоверно поднесен разказ за съвременните измерения на религиозното, базиран на аналитичната реконструкция на конкретни негови

проявления в условията на една постмодерна еkleктичност, илюстрирана от слогана „Anything goes“, или казано по друг начин - в условията на един ценностен и религиозен релативизъм, апелиращ към множественост на интерпретациите и загърбване на претенциите за универсалност и истинност на различните класически доктрини и традиционни авторитети. Докторантката повдига важния и значим за мен въпрос, какво се случва с *религиозното* в съвременната ситуация на разпад на метанаративите, в това число и на онези от тях, свързани с просвещенските блянове за поетапното, но необратимо „разомагьосване на света“ с помощта на разума, което да доведе до окончателното разлагане на религиозната картина на света, задаваща смисловите ориентири на човека в предмодерния свят. Тук тя се придържа към добре известната теза на Питър Л. Бъргър за десекуларизацията като ново завръщане и преосмисляне на религиозното чувство, като разширяване на неговото значение в процеса на конструиране на социална реалност. Но изхождайки от тази теза, авторката не се ограничава с това да преповтаря нейните основни теоретични постановки, а се опитва да ѝ придаде плътност и конкретика чрез своите оригинални анализи на четирите религиозни движения, върху които е фокусирано изследването ѝ.

Особено ценен в изследователско отношение намирам начинът, по който докторантката е подхождала към проблема за нуждата от автентична себеореализация на човека в постмодерната ситуация. Напълно споделям нейния възглед, че „претенцията за автентичност вече не се обосновава от опирането на традиционната практика, а напротив – от нейното творческо пресъздаване според собствените потребности и търсения на индивидите“ (стр. 89), както и че „новите религиозни движения отговарят на съвременните изисквания за адаптивност и персонализация“ (стр. 5). Въпреки адмирациите ми за избрания подход обаче считам, че работата би спечелила ако авторката бе потърсила допълнителна аргументативна тежест на тези свои разсъждения у автори като Антъни Гидънс, Улрих Бек и Жил Липовецки, които вземат пряко отношение към повдигнатите от нея въпроси за процесите на индивидуализация и автентично човешко самоосъществяване в съвременните условия на „късна“ или „рефлексивна модерност“ (Гидънс и Бек) или „хипермодерност“ (Липовецки).

Авторката отлично познава проблематиката на своето изследване, което ѝ позволява да прокарава сложни смислови връзки между трудна съпоставими

явления като „духовност“ и „консуматорство“, „религиозност“ и „социална критика“ и т.н. Всички тези връзки са логично изведени и анализирани в дълбочина, без при това да бъде пренебрегнато влиянието на културния контекст върху тяхната вътрешна динамика и ситуационно проявление.

Въз основа на осъществения широкоспектърен анализ на представените религиозни движения, дисертантката съумява не само да концептуализира религиозното във всички негови основни измерения - като средство за игрово конструиране на реалността, като средство за консолидация на общности, като средство за формиране на граници и др., но и да ни представи теоретична рамка за осмисляне на религиозния опит отвъд рамките на утвърдените класически дефиниции.

Въпроси

В заключение към написаното ще си позволя да отправя два въпроса към докторантката.

1. Каква е причината за избор на точно тези четири религиозни движения като обект на анализ? Въз основа на какви научноизследователски критерии е направен този (според мен напълно удачен, но недостатъчно ясно пояснен в текста) подбор?
2. На 51 стр. от текста авторката заявява следното: „Отъждествяването с културните или етническите корени на индивида посредством избора на религия спомага за самоопределянето му като част от уникална и автентична общност, която е запазила собственото си своеобразие и не е допуснала да бъде претопена и обезличена от предизвикателствата на мултикултурализма.“ Въпросът ми е, защо докторантката счита, че мултикултурализмът би могъл да бъде заплаха за уникалността и своеобразието на която и да е автентична общност, а не гарант за тяхното съществуване, какъвто (поне на теория) е неговият замисъл. Кои точно „предизвикателства на мултикултурализма“ има предвид авторката, изказвайки тази своя теза?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че представеният дисертационен труд отговаря на всички основни изисквания за придобиване на ОНС „доктор“. Трудът е оформен и представен в необходимия академичен и технически вид, а приносният му характер не буди у мен каквито и да е било съмнения. Проблематиката, на която той е посветен е актуална, културологично значима и напълно дисертабилна. Авторката демонстрира изключителна добро познаване на темата на своето изследване и отлични аналитични и научноизследователски умения. Авторефератът отразява точно и коректно основните положения и научните приноси на дисертационния труд, които приемам без възражения. Не съм установил плагиатство и приемам дисертационния труд като абсолютно авторска научна разработка. Всичко това ми дава основание да предложа на членовете на научното жури да вземе положително решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Зорница Петрова Петрова по професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

25.04.2022

София

Член на научното жури:

Доц. д-р Лъчезар Антонов